

”בטרם יפציע השחר,
אחרי נמוג החלום”

קובץ שירי דמדומים

מנואל טרכטנברג

ירושלים, יולי 1978

תוכן עניינים

2	תחייה (כעין הקדמה) – מאי 1975
3	פעם ידעתי – ינואר 1970
4	האמן לי - ינואר 1971
6	כדאי לשאול - פברואר 1970 (בעיצומה של מלחמת ההתשה)
9	שבת - ינואר 1974
10	שקט - מרץ 1974
12	תהייה לילית - יולי 1977
13	בסימן פתיחה - ינואר 1975
14	רווקות - מאי 1976
15	מרדף - ספטמבר 1976

ת ח י י ה

שוב לאחוז בעט. בהתרגשות, בחוזקה. כאילו היה זה מעקה של מצפה המתנשא מעל לגיא תהומי, או מקלו של מעדר בידי אחד מאותם חולמנים של בטרם מדינה.

ולחַדד את הראייה לעבר שוליו הדהויים של התהום, ולגלגל מבט צמא על פני הערבות המשתטחות עד למפגש בין רקיע וארץ, וללטף בעיניים נוגות את המישור הלבן, החרוט קווים כאילו היה זה אחרי חריש ועתה העת לזריעה.

וזו השעה שבין הערביים, אותם רגעים אדמדמים של לא לכאן ולא לכאן. ושוב בערו השמיים בלהבה נינוחה, וכלעומתם נעמדה העיר פעורת חלונות, נעמדה והסמיקה בצנעה. ורוח שמחציתה תכלת בהיר ומחציתה ארגמן הביאה ברפרוף קל של עלים את בשורות היום שכבה.

ואי-שם בעמקי הרחם שידע עוברים עטופי חרוזים, גושי מילים שלבשו עור וגידים והיו לסיפור חי, נשמע שוב אותו קול המום, חרישי, מין הד יגע של רעם רחוק מרחקים מופלגים. ואט אט עולה וגובר ומתרבה הקול, וההד איננו הד עוד אלא רעם בפני עצמו, וכמלמוליו הראשונים של תינוק נפלטות פורחות להן כמה אותיות, ואחריהן עוד ועוד... אך לא בקלות נרקמת רקמת הכתיבה. נהפוך הוא: כואב העט מכאבי העזובה, כואב ומכאיב... הרי עבר זמן כה רב!

כן, הזמן - שלא כעטים למיניהם - לא נעצר. ובינתיים הלכה חלפה לה שעת השקיעה. כבר לילה, אם כי אינני יכול אלא לנחש את החושך מעבר לתריס המוגף, ואני יושב ותוהה מה יש בכוחן של מילים כדי לשקף את אשר בתוככי האדם.

פ ע ם י ד ע ת י

פעם ידעתי לחבר
חרוזים בשפת הגויים;
מזמן אותה שכחתי
אך טרם העברית שייכת לי.

פעם זעקתי זעמי
משמאל לימין, כנוהג האחרים;
מימן לשמאל אני משתדל כיום
אך, כה קשה להפוך עולמים.

פעם רציתי להיות
שופרם של העמים הנכים;
במחי-יד אותם זנחתי
אך אין התחליף ממהר לקראתי.

פעם חדרתי ללבם של צעירים
במשפט לוחט, בביטוי מרעיש;
דומני שאיבדתי את המפתח
בין דפי המילון הקשיש.

פעם חלמתי על גדולות הסופרים
"אהיה אחד מהם" לחשתי לעצמי;
עודני חולם חלומות מרובים
אך שכולי תקוות, אובדי מילים.

האמן לי

האמן לי, אני מתרגש
מהתכלת הבהיר של השמיים
המכסה את עיר הקודש
בשעה זו, בין הערביים.

האמן לי, אני מחייך
בלי כל סיבה נראית לעין
כשהכוכבים מנצנצים ברקיע
בלילותיה הקרים של ירושלים.

האמן לי, אני בוכה
מבלי להזיל דמעה
כשהחייל האלמוני נופל
שם, הרחק ממני, בשדה הקרב.

האמן לי, אני אוהב
את השחר, את הרוח,
את עיניה הכחולות,
את הנעורים, את הלהט
של החיים הבורחים לאחור.

האמן לי, אני משורר
שאינ לו שפה לשיריו.
אך דע לך, הם קיימים
בפינה נידחת בלבי האומלל.

./..

אך למה לך להתעטף בספק?
אכן כן, אני משורר.
לא מדען, לא פילוסוף,
ולא כל מלבוש אחר.

אני משורר

כי מחשבותיי מתגלגלות בחרוזים,
כי הנוף בקרבי הופך לצלילים,
כי הדמעות משקות את פרחי נפשי,
כי נשיקתה מזמרת על עורי,

כי אני המשורר הקיים -
רק ששפתי טרם נבראה.
אך אני מבטיח, היא עוד תצמח
מהיאוש, מהצער והסבל -
היא תקום לתחייה.

ואם אכן אמונתך נתונה בי
בחיוך ובבכי, בשקיעה ובשחרית,
כי אז האמן לי
הו יירא שמים, הו שומר סודי,
האמן לי, משורר אני.

כדאי לשאול

1. "אחה ה', לא ידעתי דבר כי נער אנוכי"
אחה ה', דבר ידעתי אבל אין איש שומע דברי.
אחה ה', שמי אינו ירמיהו אך בכל זאת יש לי מה לומר.

וחלפו הימים ואין זועק ואין מקשיב
כי תמו הנביאים, אך לא פסקו חטאי עמי
ואין אל מי לפנות, ואין ממי לבקש
שיגע על פי וישמיע דברי אמת.

ואין כבר מי שיחלום על אחרית הימים
כי הרי כל רגע הם נראים יותר רחוקים,
ואין מי שינבא עונשים, מלחמות או שואה
כי הנבואה הפכה מזמן למציאות, לעובדה.

2. ה'יה היה לנו מונח מיוחד במינו
והוא השלום! כמיהה ואתגר שלובים בחובו
אך דומה שמרוב שימוש דעך הדרו
וכיום אפור וסתמי הוא, כמו ה"צ'או" או ה"הלו".

לכן מוטב עתה שנחדל להזכירו
השכם והערב, בהיפרד ובפגוש,
אלא אם כן נקום וניאבק
בכדי להחזיר לו את קרנו.

./...

3. "אל תירא עבדי יעקוב" אמר פעם שר הביטחון
בצטטו את דברי האלוהים... האם מותר לו?
בל נשכח שהאלוהים אחד ויחיד הוא
ואין להתחרות בו!
וזו איננה שאלה של דת, אמונה או תפילין מדי יום,
אלא של חיקוי תפקידים לבלבול הבריות.

ואמנם אני פוחד, כבוד השר,
לא מהאויב, לא מהחזית, לא מהירויות -
אני פוחד ממנו, מהעם היושב בציון.
אני חושש שאין אנו פונים לכיוון הנכון,
שבמקום לקרב אנו מרחיקים את השלום
ואתו את מילוי ייעודנו, אם בכלל הוא ישנו.

4. תמיד ידענו להטיף מוסר לאחרים
אבל לעצמנו - חס וחלילה! אין אנו זקוקים להנחיות!
די לנו ניסיוננו המר משך עשרות הדורות.
האמנם כך? ... שההיסטוריה תשפוט.

ישו, מרקס, איינשטיין, טרוצקי ופרויד -
כולם יהודים, כולם מגדולי האומות,
אך יהודים רק לכאורה;
ולגבינו, כשרים רק עם אישור של משרד הדתות.

./..

5. מהמהפכה הרוסית עד למרד באביב הפריסאי
תמיד היינו - תתפלאו לשמוע – המתקדמים,
הנאבקים למען הערכים שכאן נדחקו לאחור.
האם דרושה גלות כדי להאמין בצדק, באחוה, בשלום?
האם במדינה משלנו שכחנו לפתע את דברי יחזקאל ועמוס?

כדאי לשאול, חבר, צעיר, נבון,
יהודי תוהה בסבך זהותו,
כדאי לשאול כעת, בטרם ייסתמו הגרונות
על ידי חרבו של אויב
או יהירות הניצחון;
כדאי לשאול, שאלות אלו ואחרות
כדי שבבוא היום לא תצטרך לנוס,
לברוח מאימת הזיכרונות.

שבת

ערבו של יום חמישי
זו שעתו הארורה
"חבלי שבת" אמרתי בלבי
כאבים, צירים שלפני הגאולה.

אך, התדע?
שבת היום, שבת
ללא זמירות, ללא מלכה
כשלט חלוד מתנוסס
מעל משקוף הפונדק
החסוך לקוחות
החסוך יינותיו.

לא, שבתות לא יועילו.
לא נרות דלוקים
ולא מפה לבנה
כי אין לכפות לוח זמנים לעליזות
או לתור אחרי פשרה נאותה
בין ייאוש מתמשך
לבין סדרי הבריאה.

נותר לי רק להתמודד עם מילים
כאילו בהן אמצא נחמה
אך אף הן בורחות מידי
פן תפרנה את חוקי השממה.

שקט

נייר לבן, טרי, בתול, רענן -
מי אני כי אכתים את תמימותך?
שקט מלטף, חודר, סותם, מרפא,
הגד לי את סודך, אנא, דבר.

ספר על אותם ימים טרופים
בהם ידעת צעקות מהן,
ובכי וגיל, וצחוק ושאגות נעורים.

ימך ימי מחתרת, שיחקת מחבואים,
בערבים הצצת פנימה, באישון לילה הסתובבת חופשי,
ובטרם עלות השחר השלמת את כיבוש העיר.

כן, ספר למען אלה שלא ידעוך
נסוג, מוכה, שותת מנגינות, נוטף חרוזים
נס לעבר היער, נח בין חסידי האפלולית.

אך לא ויתרת להם, למיתרי הכינור, לאנחת החליל.
תמיד שאפת לגדולות, לממלכה של נצח נצחים
כאן, בין בני התמותה, לא במרומי שחקים.

./..

ויכולת לנו, ברוב עקשנותך, במאבק עילאי,
אט אט גזלת ממנו את צילי האביב,
את לחישות הרוח, את זמזומי כוכבים,

וכעת משקולות נדמו ומנגינות פגו,
וזה תורן של מילים אילמות על נייר חרש,
נזכר אני בתקופות עברו
בהן נוכרי היית לאושרי תבל.

תהיה לי לית

בהיותי רכון על ניירות צמאי בשורה,
שולח מבט אנוש לעבר החלל האטום לחרפתי,
תוהה אני בתהיית העומדים מלכת,
כך לפתע, בעודנה נטויה מלאכתי.

וכי בשורתי פגה?
וכי עקר הוא עטי?
או שמה המנגינה כדרכה נשמעת
אך חרשו אזני הסובבים?

אוי לשאלות שלעולם לא תושבנה.
אוי לתהיות שתחלופנה כלא-היו.
כי לא נעלמות, רק מרפות הן לרגע
כדי לשוב ולהסתער ממארב לילי.

בס ימן פת יחה

לאמונית המוכרת רק בשמה הפרטי,
נטולת פנים, חסרת עיניים,
או זוג ידיים ללטף את דמיוני.

למיתרי הקול שרעדו ממרחקים,
מעוררי תקוות, מבשרי יופי
כפעמוני נחושת בכניסת החגים.

לאגדה הנרקמת מטלאי רמזים,
נופחת, נדלקת,
עוטפת את נוף חלומי.

למילים שעוד לא שחה -
לא לשבט ולא לחסד -
לעיניים שטרם נבוכו
מלהטוטי לשוני הנועזת.

רווקות

רווק, נשוי, אלמן,
גרוש, שכול, או סתם גלמוד
ללא כינוי ראוותן.
קוראים לזה "מצב משפחתי",
סעיף חיוני בכל טופס או מסמך:
"נא לעגל", "נא לסמן", "נא למחוק את המיותר".

ואכן הרביתי למחוק, ברצון, בשמחה,
אגב משיכת כתף מתנשאת, יהירה,
מסימני ההיכר של גיל הדהירה.
וריחמתי על אלה שחדלו מלמחוק
את אשר נראה כה עצוב, ודאי מיותר,
ותחת זאת חרטו מסביבם
את העיגול המפחיד, האומלל.

אך אט אט הקווים סטו מהישר
והתלבטו בין שיפולים וקמירויות
כאילו ביקשו להתנער מאחריות המחיקה -
ללא הואיל כמובן -
וכך נותרתי, רווק.

יש המבכים את אשר אבד להם,
יש השמחים בחלקם,
ויש המתרוצצים בין אלה ואלו
בתורם אחרי עמוד עשן.

מרדף

עצוב לי בלעדייך,
עצוב לי אתך,
פעם זה אני החושק ומתמוגג,
פעם את.

מרדף
ארוך, אכזר -
פעם רודף, פעם נמלט,
תמיד, תמיד רץ.

פעם הן אלו עיני תכלת,
פעם גושי ארגמן
שלוות כשדות רקיע,
בוערות בבכי מר.

אוי למילים שלא נאמרו
וחסרונן מהדהד בשממה!
אוי לדמעות שמכבר התאדו
בטרם היו לפורקן.